

УДК 321:324:351

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3\(63\)-10](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-3(63)-10)

Олександр МИСИШИН

аспірант кафедри парламентаризму, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
вул. Антона Цедіка, 20, Київ, 03057, Україна

ORCID: 0000-0001-7959-3520

Oleksandr MYSYSHYN

PhD student at the Department of Parliamentarism, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Anton Tsedik str., 20, Kyiv, 03057, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7959-3520

ЗАПОБІГАННЯ ПОЛІТИЧНІЙ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

PREVENTION OF POLITICAL CORRUPTION IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Стаття присвячена визначенню основних напрямів запобігання політичній корупції в умовах повоєнної відбудови України. Методологічною основою дослідження є сукупність загальнонаукових методів пізнання: аналізу і синтезу, дедукції, індукції та узагальнення. Охарактеризовано сучасний стан запобігання політичній корупції в Україні. Виявлено здобутки і характерні проблеми у цій сфері. Позитивно оцінено прийняття нової Антикорупційної стратегії та суттєве підвищення інституційної спроможності антикорупційного судочинства. Разом із тим, встановлено, що на логіку та процес формування системи запобігання політичній корупції на сучасному етапі її розвитку продовжують впливати неформальні політичні практики, які мають ознаки політичної корупції, як-то: гальмування прийняття ключових антикорупційних нормативно-правових актів, що удосконалюють роботу антикорупційної інфраструктури держави; спроби обмежити, а почасти і повністю нівелювати функціонал антикорупційних інституцій; повне блокування антикорупційних реєстрів та інших систем відкритих даних, необхідних для громадського моніторингу образу життя і дій посадовців тощо. Наведено основні наукові підходи щодо ефективних напрямів і механізмів протидії політичній корупції. Показано, що вітчизняні науковці сходять у думці щодо необхідності: створення системи незалежних від політичного впливу антикорупційних інституцій; мінімізації будь-яких можливостей для виникнення корупційних ризиків в системі публічного управління; створення дієвої системи покарань за корупційні злочини; стимулювання розвитку у суспільстві культури несприйняття корупційних практик. Визначені перспективні напрями удосконалення системи запобігання політичній корупції в умовах повоєнної відбудови України та розроблено низку рекомендацій: сформулювати на рівні Антикорупційної стратегії обґрунтовану модель системи запобігання політичній корупції; систематизувати конкретні механізми запобігання її проявам; законодавчо визначити поняття політичної корупції.

Ключові слова: корупція, політична корупція, запобігання політичній корупції, антикорупційні органи, антикорупційна стратегія, громадянське суспільство.

The article is devoted to the defining the main directions of prevention the political corruption in the conditions of post-war reconstruction of Ukraine. The methodological basis of the research is a complex of fundamental scientific methods: analysis and synthesis, deduction, induction and summarization. It is found that the current state of prevention the political corruption in Ukraine is characterized by non-systemic approach. It is shown that, on the one hand, further optimization of regulatory and institutional support for the prevention of official corruption continues, which is based on mitigation of risks blocking the activities of anti-corruption institutions. In particular, a new Anti-corruption strategy has been adopted and the institutional capacity of anti-corruption justice has been significantly improved. On the other hand, it was revealed that the logic and process of building the political corruption preventing system at the current stage of its development continue to be influenced by informal political practices with symptoms of political corruption: braking the adoption of key anti-corruption laws and normative acts improving the functioning of state anti-corruption infrastructure; attempts to limit and partly completely negate the functionality of anticorruption institutions (NACP, NABU, SACC); complete blocking, justified by the war, of anti-corruption registries and other open data systems necessary for public monitoring of the lifestyles and actions of officials that could have a corrupt component.

The main scientific approaches in relation to the effective directions and ways of combating political corruption have been analyzed, which allowed to conclude about the generally formed sustainable consensus on the main directions of combating official corruption and related offenses, which are: creation of the system of anti-corruption institutions independent from political influence; minimization of any opportunities for corruption risks in the public administration system; creation of an effective system of penalties for corruption crimes; stimulating the

development a culture of non-tolerance any corruption practices in a society by the interaction of the education system, civil society and the business community.

Determined the perspective directions of improvement of the system of prevention the political corruption in conditions of post-war reconstruction of Ukraine and worked out a number of recommendations: to create at the level of Anti-Corruption Strategy the reasonable model of the political corruption preventing system; to systematize concrete mechanisms for its preventing; to define by the law the concept of political corruption.

Key words: *corruption, political corruption, prevention of political corruption, anti-corruption institutions, anti-corruption strategy, civil society.*

Постановка проблеми. Починаючи з 2014 року Україна зробила безпрецедентні кроки для зменшення корупції в суспільному житті. За цей період країна суттєво оновила антикорупційне законодавство, фактично з нуля розбудувала сучасну антикорупційну інфраструктуру, створивши декілька антикорупційних установ і органів (Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі – САП), Агентство з відновлення та управління активами (далі – АРМА, Вищий антикорупційний суд (далі – ВАКС)) та запровадивши нові механізми запобігання, включаючи онлайн-публікацію декларацій активів публічних службовців і народних депутатів, забезпечення прозорих державних закупівель, відкриття державних реєстрів та інших публічних даних. Однак, незважаючи на створення нових антикорупційних органів і початок реформування судової системи та правоохоронних органів, результати у боротьбі з корупцією залишаються неоднозначними. Корупція залишається глибоко вкоріненою у повсякденні практики з її формальними та неформальними системами управління, що вимагає набагато більше, ніж нові закони та спеціальні антикорупційні органи. Особливо важко даються заходи із запобігання укоріненої в органах державної влади політичною корупцією, які наражаються на істотний спротив політичних еліт, представники якої і посідають важливі політичні і адміністративні посади в державі.

Сьогодні ж, коли триває російсько-українська війна, вимога викорінення політичної корупції стоїть так гостро як ніде і ніколи в жодному суспільстві. Адже саме потурання і неефективне запобігання політичній корупції та іншим видам системної корупції сприяли інфільтрації в апарат управління державою агентів російського впливу, які роками підтримували своїми діями стійкість України протидіяти гібридним загрозам і, зокрема, обороноздатність нашої країни, в т.ч. шляхом замороження програм озброєння і особливо ракетобудування, систематичного недофінансування армії, яке призвело до того, що власного озброєння нашої армії вистарчило на три

місяця активних бойових дій. Тож в нинішніх умовах проблематика запобігання політичній корупції зберігає надзвичайно високу актуальність і практичну затребуваність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міждисциплінарний характер проблематики запобігання політичній корупції в Україні зумовлює науковий інтерес не тільки у представників політичних наук і фахівців у галузі публічного управління і адміністрування але й науковців, що займалися профільними дослідженнями в рамках методології інших суспільствознавчих наук. Відповідно цій проблематиці присвятили свої дослідження такі науковці як О. Жовнір [2], О. Захарчук [3], Ю. Ковбасюк [5], І. Коруля [7], О. Мисишин [8], І. Яцків [17] та ін.

У цілому можна констатувати, що у фаховій літературі існує, як досить широкий спектр підходів до проблематики протидії політичній корупції, так і неоднозначність позицій самих науковців стосовно оптимального підходу щодо запобігання цьому соціально-політичному явищу. Поряд із цим і сама практика становлення та розвитку системи запобігання політичній корупції в Україні свідчить про недостатню опрацьованість окремих її аспектів, зокрема перспективних напрямів запобігання даному виду корупції з урахуванням реалій сьогодення.

Метою статті є окреслення основних напрямів запобігання політичній корупції в умовах повоєнної відбудови України. Для розкриття мети були поставлені такі завдання: охарактеризувати сучасний стан запобігання політичній корупції в Україні, тобто виявити здобутки і визначити характерні проблеми у цій сфері; проаналізувати основні наукові підходи щодо ефективних напрямів і механізмів протидії політичній корупції; визначити перспективні напрями удосконалення системи запобігання політичній корупції в умовах повоєнної відбудови України.

Виклад основного матеріалу. Політична корупція розуміється автором як нелегітимне використання учасниками політичного процесу і носіями публічної влади їх можливостей і повноважень з метою отримання особистих чи групових вигод, відомих як «рента». При цьому «рента» може мати будь-який

характер – від безпосередньо матеріального до символічного (влада заради влади, соціального престижу і т.п.), а механізми використання повноважень (можливостей) можуть набувати протиправних форм. У той же час специфіка політичної корупції як явища не дає можливості чітко кваліфікувати деякі дії або наміри політичних акторів як політично корупційні, а тільки дозволяє припускати можливість наявності в них політично корупційних мотивів, перш за все збереження або розширення влади [8, с. 20].

Історія корупції в Україні на рівні формування органів влади, вироблення та реалізації політико-управлінських рішень, свідчить, що вона давно перестала бути видом девіантної поведінки, набуваючи характеру своєрідної норми для високопосадовців, народних і місцевих депутатів і суддів. Важко не погодитись із твердженням, що таке ставлення до держави як ресурсу підриває легітимність публічної влади, провокує подальше поширення корупції на нижчих рівнях державної влади та в інших сферах суспільного життя, сприяє правовому нігілізму і зневірі у дієвості принципу верховенства права [5].

Загально визнано, що корупція перешкоджає економічному розвитку і становить реальну загрозу устрою будь-якого суспільства. Тому існує загальний для усіх країн принцип – доброчесність публічного службовця. Це означає, що службовці повинні служити на благо суспільства, а не вдаватися до нескінченних зволікань і думати про користь для себе, провокуючи людей на вчинення корупційних правопорушень. Навпаки, будь-яка додаткова оплата за послуги має надходити до держави, а не до службовця. Будь-яка додаткова компенсація, що виплачується державному службовцю, повинна відповідати продуктивності його праці, а не бажанню громадян заплатити за послугу, оскільки такий підхід потягне за собою практику вимагання [3, с. 106].

Україна намагається в посиленому режимі впровадити антикорупційні реформи ще з часів революції гідності 2014 року. Однак більшість цих змін мало вплинули на життя громадян і суспільне сприйняття корупції залишається високим. За даними Transparency International Ukraine, Україна станом на 2022 р. мала найгірший показник порівняно з країнами Східного партнерства (за виключенням Азербайджану, який втратив своє положення в останній рік моніторингу). Індекс сприйняття корупції за 2021 р. в Україні відповідно становив 32 бали з 100, що лише на один пункт більше, ніж у 2020 р. Таким чином, показник України знов повернувшись

до рівня 2018 року [4]. Це свідчить про відсутність істотної позитивної динаміки у сфері протидії корупції, що недостатньо для держави, уряд якої постійно декларує боротьбу з системною корупцією в якості його основного пріоритету діяльності. Політичні еліти продовжують чинити опір змінам, підриваючи ініціативи реформ.

Зокрема, останнє наглядно ілюструє історія із призначенням обраного за конкурсом голови САП, що затягувалося на понад рік до останнього моменту, коли довелося втрутитися міжнародній спільноті. Крім того, після звільнення попереднього голови ще однієї антикорупційної інституції – АРМА – майже два роки не проводився конкурс на призначення нового голови Агентства, який відбувся лише восени минулого року.

Варто відзначити і спротив окремих представників політичної еліти прийняттю важливих антикорупційних нормативно-правових актів.

Так, фактично протягом двох років (із 2020 р.) Верховна Рада України відтермінувала прийняття законопроекту № 4135 «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» [14] у другому читанні, яким затверджується нова Антикорупційна стратегія держави. Відповідний законопроект був прийнятий тільки 20 червня 2022 р.

За останні кілька років неодноразово ставилися під сумнів і конституційність деяких антикорупційних інституцій, що спеціалізуються на запобіганні саме політичній корупції.

Так, у липні 2020 р. мала місце спроба, ініційована низкою народних депутатів України, загальмувати роботу Вищого антикорупційного суду (ВАКС). Мова йдеться про відповідне подання у Конституційний суд України [6] про невідповідність Конституції України прийнятого ще 7 червня 2018 року Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» [9]. У тому ж році сталася ще одна резонансна подія, коли Конституційний Суд своїм рішенням від 27 жовтня 2020 року [15] звільнив від кримінальної відповідальності за умисне і недостовірне подання електронних декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, тобто тих, хто обіймає високі політичні і адміністративні посади, народних депутатів і суддів і т.п. Це значно обмежило повноваження НАЗК у сфері контролю і перевірки електронних декларацій публічних службовців і відповідно мало негативні наслідки щодо подальшого розслідування і покарання винних у вчиненні правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Зокрема, відповідно до цього рішення КСУ 110 кримінальних проваджень щодо умисного внесення недостовірних відомостей до е-декларацій, що на той час перебували у НАБУ підлягали закриттю. Із них 34 справи вже було скеровано до ВАКС. Останній тоді був змушений закрити 17 кримінальних проваджень і скасувати ряд вироків [16].

Варто зазначити, що до повномасштабного вторгнення Росії до України критичний підхід громадськості до корумпованих чиновників, традиційно високий рівень їх соціального засудження, а також тиск міжнародної спільноти намітив тенденцію позитивних зрушень у напрямі підвищення ефективності інституціонального та правового забезпечення державної антикорупційної політики, у тому числі у сфері запобігання політичній корупції. Урізані вже згаданим рішенням КСУ повноваження антикорупційних органів у сфері контролю і нагляду за достовірністю електронного декларування, були відновлені ще у минулому році, зокрема, шляхом посилення відповідальності за неподання і декларування недостовірної інформації [11]. Також за останній рік відбулася певна оптимізація законодавства щодо роботи цих органів, наприклад, у частині вдосконалення процедури конкурсного відбору на посаду керівника НАБУ [10]; було законодавчо [12] підвищено інституційну спроможність антикорупційного судочинства у сфері протидії порушенню судового процесу (ВАКС, набувши статусу спеціалізованого суду нарешті отримав право притягувати до адміністративної відповідальності за неповагу до суду) тощо.

Однак із початком гарячої фази війни проблема зволікання із реальними покараннями для посадовців, звинувачених у корумпованих діях, збереження непрозорих відносин по водорозділу великий бізнес – публічна адміністрація та депутатський корпус почала втрачати актуальність на тлі реальної загрози втрати державного суверенітету України. На цьому тлі викликає занепокоєння тривожний з точки зору можливості громадського моніторингу пов'язаних із посадовою корупцією правопорушень, хоча і зрозумілий за нинішніх воєнних умов, крок із закриття на період воєнного стану доступу до раніше відкритих даних, тобто публічних електронних реєстрів, у тому числі, Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення [1], та електронного реєстру звітності політичних партій Politdata, що почав працювати навесні минулого року.

Можна зазначити що, основними складовими елементами механізмів запобігання

корупції є: правовідносини у цій сфері як різновид суспільних відносин, що регламентуються правовими нормами і забезпечують взаємодію останніх із відповідними суб'єктами запобігання корупції; норми права, що визначають права та обов'язки суб'єктів протидії корупції; нормативно-правові акти, які регламентують різноманітні сторони протидії корупції і формують комплексне й універсальне антикорупційне законодавство; державні органи, які покликані протидіяти корупції у процесі своєї повсякденної діяльності; адміністративна відповідальність як складова адміністративного примусу, що застосовується до суб'єктів корупційних правопорушень за умови порушення ними чинного законодавства України.

Український науковець І. Яцків до напрямів протидії корупції в Україні зараховує:

- подальше вдосконалення законодавчої бази;
- запобігання корупції;
- виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень;
- забезпечення покарання осіб, винних у вчиненні корупційних правопорушень;
- поновлення порушених корупційними діяннями законних прав та інтересів осіб;
- усунення наслідків корупційних діянь [17, с. 161].

Тотожним є бачення вченого І. Коруля, який зазначає, що багатьом країнам уже вдалося створити ефективний механізм протидії корупційним виявам. Усі вони мають деякі особливості в організації активної протидії корупції, але все ж таки спільним для них є:

- бажання організації активної протидії корупційним виявам;
- створення активної правової бази;
- залучення громадських організацій до протидії корупційним виявам [7, с. 26].

Ми особисто переконані, що ефективно запобігання і протидія політичній корупції можлива тільки за об'єднання спільних зусиль, із залученням усіх зацікавлених у цьому сторін – публічного сектору, громадянського суспільства і бізнес-спільноти. Сучасне громадянське суспільство України відіграє важливу роль у пропаганді антикорупційних реформ, розробці політики та моніторингу протягом років. У новостворених інституціях були створені офіційні громадські ради, включаючи НАБУ, НАЗК та АРМА. Водночас, антикорупційні групи громадянського суспільства протягом останніх років потрапляли під дедалі більший політичний тиск через свою роботу. Ефективність новостворених органів у розслідуванні корупції, таких як НАБУ та САП, була підірвана відсутністю

справедливого правосуддя. У зв'язку із цим, можна погодитись із думкою, що успіхів у подоланні корупції досягають ті країни, які збільшують прозорість влади через розбудову громадянського суспільства та забезпечення свободи слова [2, с. 160].

Тож основними пріоритетними напрямками запобігання політичній корупції в умовах повоєнної відбудови України має стати не тільки чітке законодавство, що усуває можливість для корупційної практики, але у першу чергу жорсткі покарання за корупцію, несприйняття корупції суспільством, впливові громадянське суспільство. Якщо пріоритетами попередньої Антикорупційної стратегії на 2014–2017 рр. [13] були передусім заходи із створення системи сучасних правових інструментів протидії корупції та розбудови системи сучасних антикорупційних органів, то в новій Антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки від 20 червня 2022 року [14] відбулося зміщення пріоритетних сфер у запобіганні та протидії корупції саме у цей бік. Зокрема, передбачається

1) оптимізація функцій системи публічного управління, реалізація чого насамперед передбачає зниження корупційних ризиків в структурі її компонентів;

2) підвищення прозорості діяльності органів публічної влади та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків їх діяльності;

3) створення на противагу існуючим корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення потреб населення і бізнесу;

4) забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення;

5) формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права [14].

Судячи зі змісту нової Стратегії, її заходи відтепер здебільшого орієнтовані на мінімізацію корупції у найбільш пріоритетних для бізнесу і населення сферах: судовій системі, системі охорони здоров'я, поліції і прокуратурі, державному секторі економіки, податковій і митній сфері, а також у сфері фінансування партій та виборчих кампаній. З одного боку, не можна не погодитись, що для громадян і бізнесу застосування корупційних практик у цих сферах суспільного життя часто є набагато зручнішим, ефективнішим і оперативнішим способом задоволення їх потреб, ніж у спосіб передбачений законом. І це вимагає вирішення. З іншого боку, усі заходи, які можна інтерпретувати як ті, що спрямовуються на запобігання політичній коруп-

ції (як-то подальше удосконалення інституційно-правового забезпечення відповідно державно-управлінської діяльності (системи запобігання корупції), підвищення підзвітності і прозорості діяльності суб'єктів політичного процесу (шляхом: удосконалення інструментів фінансового контролю суб'єктів декларування, державного фінансування і фінансової підтримки політичних партій та їх участі у виборчих процесах; зниження надмірного і непрозорого впливу груп інтересів на суб'єктів владних повноважень, політичні партії та виборчі кампанії; запровадження політичних і етичних стандартів поведінки та жорстких правових санкцій за їх порушення для різні категорії виборних осіб (народних депутатів України, депутатів місцевих рад і т.п.) тощо), хоча і сформульовані вірно, але розпорошені по різним пріоритетним сферам Стратегії, а, отже, не носять системного характеру. Без цього «утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права» та формування нетерпимості до корупції публічних службовців та політиків, а також без законодавчого закріплення правової категорії «політична корупція» можуть залишитися суто декларативними цілями.

Післявоєнна відбудова може дати унікальне але вузьке для демократизації політичної системи реформаторське вікно. Міжнародний досвід показує, що успіх в ефективному запобіганні політичній корупції може статися тільки тоді, коли політичні еліти почнуть вбачати користь у розвитку інститутів, які можуть забезпечити їх права власності і доступ до ресурсів законними способами, а не покладатися на патронаж і клієнтелізм. У зв'язку з цим, вважаємо, що нова Антикорупційна стратегія повинна містити науково обґрунтовану модель системи запобігання політичній корупції. В її основі мають лежати не тільки чітко структуровані напрями і підходи з удосконалення правового та інституційного механізмів запобігання політичній корупції в системі публічного управління, партійній і виборчій системах України, але і чіткий алгоритм дій, спрямованих на модернізацію системи рекрутування і ротації політичної еліти за мериторатичними принципами пропорційності і рівності доступу до засобів та інструментів виборчого процесу, етичності і професійності при формуванні списків партій на вибори та призначенні на політичні посади.

В Стратегії і відповідній державній програмі мають бути чітко визначені і структуровані конкретні механізми запобігання проявам політичної корупції, зокрема, поділяючи їх на політичні (відокремлення бізнесу від

влади, створення системи ефективного громадського контролю за формуванням виборчих фондів і т.п.) і державно-управлінські (впорядкування системи та структури функцій органів публічного управління, подальший розвиток антикорупційного законодавства, продовження реформи судової системи, удосконалення системи добору на публічну службу за меритократичними принципами; створення системи антикорупційної освіти фахівців публічної служби).

Нарешті необхідно законодавчо визначити термін «політична корупція», навести її характерні риси і основні сфери, де вона виникає і процвітає (система публічного управління, а саме вищий рівень державного й регіонального управління; партійна і виборча системи). Це необхідно не тільки для визначення конкретних кримінальних і адміністративних правопорушень та засобів покарання, але й для того, щоб в суспільство сформувало чіткий політичний портрет суб'єкта політичної корупції, що являє собою політичного актора, котрий ставить перед собою політичні цілі збереження, отримання, розподілу і зміцнення політичної влади, використовуючи інструментарій протиправних і неформальних політичних і економічних практик.

Висновки. Отже, виявлено, що сучасний стан запобігання політичній корупції в Україні характеризується несистемним підходом. З одного боку, наражаючись на спротив політичних еліт, продовжується оптимізація нормативно-правового і інституційного забезпечення запобігання посадовій корупції, загальний вектор якої є мінімізації ризиків блокування діяльності антикорупційних інституцій. Зокрема, було прийнято нову Антикорупційну стратегію та суттєво підвищено інституційну спроможність антикорупційного судочинства. З іншого боку, на

логіку та процес формування системи запобігання політичній корупції на сучасному етапі її розвитку продовжують впливати неформальні політичні практики, які мають ознаки політичної корупції, як-то: гальмування прийняття ключових антикорупційних нормативно-правових актів, що удосконалюють роботу антикорупційної інфраструктури держави; спроби обмежити, а почасти і повністю нівелювати функціонал антикорупційних інституцій (НАЗК, НАБУ, ВАКС); повне блокування, виправдовуючись війною, антикорупційних реєстрів та інших систем відкритих даних, необхідних для громадського моніторингу образу життя і дій посадовців, що можуть мати корупційну складову тощо.

Проаналізовано основні наукові підходи щодо ефективних напрямів і шляхів протидії політичній корупції. У науковій спільності в цілому сформовано консенсус, що основними напрямками боротьби із посадовою корупцією та пов'язаних із нею зловживань є: створення системи незалежних від політичного впливу антикорупційних інституцій; мінімізація будь-яких можливостей для виникнення корупційних ризиків в системі публічного управління; створення дієвої системи покарань за корупційні злочини; стимулювання розвитку у суспільстві культури несприйняття корупційних практик шляхом взаємодії системи освіти, громадянського суспільства і бізнес-спільноти.

Визначено перспективні напрями удосконалення системи запобігання політичній корупції в умовах повоєнної відбудови України: сформувати на рівні стратегії обґрунтовану модель системи запобігання політичній корупції; конкретні механізми запобігання її проявам; законодавчо визначити поняття політичної корупції.

Література:

1. Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2022 № 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.09.2022).
2. Жовнір О. З. Дослідження протидії корупційним проявам через аналіз окремих функцій державного управління. *Держава і право: de lege praeterita, instante, futura: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 27–28 листопада 2009 р.)*. Одес. нац. юрид. акад. Миколаїв: Іліон, 2009. С. 159–160.
3. Захарчук О. З. Використання досвіду органів влади зарубіжних країн у боротьбі з корупційними правопорушеннями в Україні: адміністративно-правовий аспект: дис. канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2012. 218 с.
4. Індекс сприйняття корупції – 2021. Трансперенсі Інтернешнл Україна. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjniattya-koruptsiyi-2021/> (дата звернення: 16.09.2022).
5. Ковбасюк Ю. Антикорупційна політика державних органів влади України. *Віче*. 2010. № 17. С. 19–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2010_17_10 (дата звернення: 16.09.2022).
6. Конституційне подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» від 07.06.2018 № 2447-VIII. URL: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/33492020.pdf> (дата звернення: 16.09.2022).

7. Коруля, І. В. Досвід попередження та прискінення корупції у зарубіжних країнах. *Наше право*. 2009. № 1(2). С. 26–30.
8. Мисишин О. С. Політична корупція як система протиправних дій: варіативність аспектів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Питання політології"*. 2021. № 38. С. 14–21. URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/16938/15603> (дата звернення: 16.09.2022).
9. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07.06.2018 № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text> (дата звернення: 16.09.2022).
10. Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення статусу Національного антикорупційного бюро України у відповідність з вимогами Конституції України: Закон України від 19.10.2021 № 1810-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-IX#Text> (дата звернення: 16.09.2022).
11. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: Закон України від 29.06.2021 № 1576-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-IX#Text> (дата звернення: 16.09.2022).
12. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо повноважень вищих спеціалізованих судів з розгляду справ про адміністративні правопорушення: Закон України від 25.01.2022 № 1995-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1995-IX#Text> (дата звернення: 16.09.2022).
13. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 № 1699-VII (втратив чинність на підставі Закону № 2322-IX від 20.06.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#n16> (дата звернення: 16.09.2022);
14. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-IX#Text> (дата звернення: 16.09.2022);
15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27.10.2020 № ІЗ-р/2020. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/13_p_2020.pdf?fbclid=IwAR022B0LyfW-_RXdv8OZ8OycYZWERWlKaByixbnXdTRJHotD244b0h6QUvw (дата звернення: 16.09.2022);
16. Рішення КСУ щодо електронного декларування руйнує антикорупційну реформу – заява НАБУ. *Офіційний сайт НАБУ*, 28.10.2020. URL: <https://nabu.gov.ua/novyny/rishennya-ksu-shchodo-elektronno-go-deklaruvannya-ruynuye-antikorupciynnu-reformu-zayava-nabu> (дата звернення: 16.09.2022);
17. Яцків І. І. Механізм, причини та заходи протидії корупції: загальна характеристика. *Держава і закон: теорія, практика, методика* : зб. наук. пр. Івано-Франківськ. 2008. № 3. С. 155–163.

References:

1. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution «Some issues of ensuring the functioning of information and communication systems, electronic communication systems, public electronic registers under martial law». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-%D0%BF#Text> (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].
2. Zhovnir, O. Z. (2009). Doslidzhennia protydyi koruptsiinym proiavam cherez analiz okremykh funktsii derzhavnoho upravlinnia [Study of combating corrupt practices through the analysis of individual functions of public administration]. *Derzhava i pravo: de lege praeterita, instante, futura: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Mykolaiv, 27–28 lystopada 2009 r.)*. Mykolaiv : Ilion, 159–160 [in Ukrainian].
3. Zakharchuk, O. Z. (2012). *Vykorystannia dosvidu orhaniv vlady zarubizhnykh krain u borotbi z koruptsiinymy pravoporushenniamy v Ukraini: administratyvno-pravovyi aspekt* [Using the experience of foreign countries in combating corruption offenses in Ukraine: the administrative and legal aspect] : dys. kand. yuryd. nauk : 12.00.07. Lviv. [in Ukrainian].
4. Transparency International Ukraine (2021), *Indeks spryiniattia koruptsii – 2021* [Corruption Perceptions Index 2021]. Retrieved from: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryinyattya-koruptsiyi-2021/> (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].
5. Kovbasiuk, Yu. (2010). Antykoruptsiina polityka derzhavnykh orhaniv vlady Ukrainy [Anti-corruption policy of state authorities of Ukraine]. *Viche*, 17, 19–22. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2010_17_10 (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].
6. The Constitutional Court of Ukraine (2018), Constitutional submission regarding the consistency with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of the Law of Ukraine «On the Supreme Anti-Corruption Court». Retrieved from: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/3_349_2020.pdf (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].
7. Korulia, I. V. (2009). Dosvid poperedzhennia ta prysichennia koruptsii u zarubizhnykh krainakh [Experience in preventing and combating corruption in foreign countries]. *Nashe pravo*, 1(2), 26–30 [in Ukrainian].
8. Mysyshyn, O. S. (2021). Politychna koruptsiia yak systema protypravnykh dii: variatyvnist aspektiv [Political corruption as a system of illegal actions: variability of aspects]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho*

universytetu imeni V.N. Karazina. Seriia "Pytannia politolohii, 38, 14–21. URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/16938/15603> (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].

9. The Verkhovna Rada of Ukrain (2018), Low of Ukraine «On the Supreme Anti-Corruption Court». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text> (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].

10. The Verkhovna Rada of Ukrain (2021), Low of Ukraine «On amendments to certain laws of Ukraine on bringing the status of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine in accordance with the requirements of the Constitution of Ukraine». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-IX#Text> (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].

11. The Verkhovna Rada of Ukrain (2021), Low of Ukraine «On amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offences, the Criminal Code of Ukraine regarding the improvement of responsibility for declaring unreliable information and failure to submit the declaration of a person mandated to perform the functions of the state or local government». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-IX#Text> (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].

12. The Verkhovna Rada of Ukrain (2021), Low of Ukraine «On amendments to the Code of Administrative Offences of Ukraine regarding the competences of higher specialized courts to hear cases on administrative offenses». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1995-IX#Text> (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].

13. The Verkhovna Rada of Ukrain (2014), Low of Ukraine «On the Principles of State Anti-Corruption Policy in Ukraine (the Anti-Corruption Strategy) for 2014–2017». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#n16> (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].

14. The Verkhovna Rada of Ukrain (2022), Low of Ukraine «On the Principles of State Anti-Corruption Policy in Ukraine for 2021–2025». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-IX#Text> (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].

15. The Constitutional Court of Ukraine (2020), Decision of the Constitutional Court of Ukraine on the case of the constitutional request of 47 people's deputies of Ukraine on the Constitution of Ukraine (constitutionality) of certain provisions of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption", the Criminal Code of Ukraine. Retrieved from: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/13_p_2020.pdf?fbclid=IwAR022B0LyfW-RXdv8O-Z8OycYZWERWLka6yixbnXdTRJHotD244b0h6QUvw (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].

16. NABU (2020), *Rishennia KSU shchodo elektronnoho deklaruvannia ruiniue antykoruptsiynu reformu – zaiava NABU* [CCU decision on electronic declaration destroys anti-corruption reform – NABU statement]. Retrieved from: <https://nabu.gov.ua/novyny/rishennya-ksu-shchodo-elektronnogo-deklaruvannya-ruynuye-antikorupciynu-reformu-zayava-nabu> (Last accessed: 20 September 2022) [in Ukrainian].

17. Iatskiv, I. I. (2008). Mekhanizm, prychny ta zakhody protydii koruptsii: zahalna kharakterystyka [Mechanism, causes and measures to counteract corruption: a general characteristic]. *Derzhava i zakon: teoriia, praktyka, metodyka* : zb. nauk. pr. Ivano-Frankivsk, 3, 155–163 [in Ukrainian].